

Probačný úradník ako eventuálny sprevádzateľ odsúdených skrze katechézu

Adriána Harčariková

Je nepopierateľným faktom, že Boh miluje každého človeka bez rozdielu. Ježiš prišiel na tento svet „hľadať a zachrániť, čo sa stratilo“ (Lk 19, 10). Môžeme si všimnúť, že Ježiš si nevyhradzoval čas ani svoje učenie iba pre určitú skupinu ľudí. Práve naopak, rozdával sa a bol prístupný pre všetkých ľudí, pretože Božie slovo mal v úmysle priniesť, čo najširšiemu okruhu ľudí.¹ Pokiaľ sa má človek obrátiť a konať dobré skutky, je obzvlášť dôležité, aby počul rozprávanie o Božom slove, a najmä o tom, že Boh miluje aj jeho. Keďže probačný úradník kontroluje klienta a dozerá na to, aby sa plnili povinnosti a podmienky dané klientovi rozsudkom, môžeme povedať, že probačný úradník má na svojho klienta značný vplyv. Úlohu tu zohráva aj dôvernosť, ktorá je nielenže etickou povinnosťou probačného úradníka, ale je potrebná tiež pre efektívne služby probácie a postpenitenciárnej práce.² Súhlasíme s názorom, že probačný úradník sa vtedy stáva dobrým a profesionálnym probačným úradníkom, pokiaľ on sám reflektuje normy a zásady, podľa ktorých by sa mal riadiť. Je tiež dôležité snažiť sa pochopiť tieto normy a zásady a nimi sa aj nechať viesť pri výkone svojho povolania.³ Probačný úradník totiž môže prepustenému poskytnúť nádej, ktorá mu umožní žiť ďalej aj v ťažkých

¹ Porov. PETER TIRPÁK, „Deliberácia nad podnetmi pre katechézu Veď on dáva slnku vychádzať nad zlých i dobrých (Mt 5,45b),“ in *Aplikácia nových prístupov k človeku v kontexte mediáčnej a probačnej práce*, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GTF PU 05. – 07.04.2017, eds. Gabriel Paľa – Emília Halagová – Daniel Petričko, Prešov: GTF PU, 2017, s. 54.

² Porov. VLADIMÍR CEHLÁR – SAMUEL BURSÝ, „Paradigma základných prístupov procesu probácie v podmienkach Slovenskej republiky,“ in *Aplikácia nových prístupov k človeku v kontexte mediáčnej a probačnej práce*, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GTF PU 05. – 07.04.2017, eds. Gabriel Paľa – Emília Halagová – Daniel Petričko, Prešov: GTF PU, 2017, s. 106.

³ Porov. EMÍLIA HALAGOVÁ, „Relevantnosť probačného a mediáčného úradníka v procese jeho výkonu,“ in *Aplikácia nových prístupov k človeku v kontexte mediáčnej a probačnej práce*, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GTF PU 05. – 07.04.2017, eds. Gabriel Paľa – Emília Halagová – Daniel Petričko, Prešov: GTF PU, 2017, s. 177.

situáciách, a pomáha mu hľadať spôsoby ich riešenia. Nádej dáva človeku silu prežiť a odvahu ísť ďalej napriek tomu, že človek sa nemá po odpykaní trestu kam vrátiť, absentuje zamestnanie či peniaze na živobytie. Keď sa nádej zo života človeka vytratí, nahradí ju smútok, depresia dokonca až beznádej. Takýto život bez nádeje stráca svoju kvalitu a význam.⁴ Ako povedal pápež František: „Ak chceš sprevádzať iných na tejto ceste, je potrebné predovšetkým to, aby si ňou ty sám osobne prešiel.“ Teda v ťažkých situáciách je obzvlášť potrebné upierať svoj zrak na Boha a jeho prísluby. Dôležité je disponovať nádejou a dôverou v milosrdného Boha. Nesmieme zabúdať na to, že viera musí byť neustále prehlbovaná a obnovovaná inak začne upadať. Preto by bolo vhodné snažiť sa o jej zdokonaľovanie a ožiovovanie prostredníctvom katechézy. Katechéza vychádza človeku v ústrety v osamelosti, chudobe a utrpení. Katechéza sa práve vtedy stáva dôležitou, keď sa môže evanjelium predstaviť a pochopiť. Dáva zmysel životu aj v nepriaznivej životnej situácii. Na základe toho môže stretnutie s Bohom priniesť odsúdenému vnútorné oslobodenie a radosť zo života. Väznice sú miestom, na ktorom je obzvlášť dôležité ohlasovať posolstvo evanjelia prinášajúce nádej. Aj tí najhorší zločinci môžu dostať dar od Boha, ktorým je obrátenie srdca.⁵

1. PROBAČNÝ ÚRADNÍK VO VÝKONE PROBAČNEJ A MEDIAČNEJ SLUŽBY

Činnosť probačných a mediačných úradníkov má veľký význam pri riešení konfliktov a pri náraste kriminality. Pomáhajú najmä mladým ľuďom a prvopáchateľom, aby nezostali poznačení za jeden trestný čin na celý život. Treba povedať, že Probačná a mediačná služba má možnosť aktívnym postojom odstrániť všetko, čo by brzdilo návrat do spoločnosti slušných ľudí žijúcich usporiadaným spôsobom života. Na Sloven-

⁴ Porov. EMIL TURIAK, „Viera a ‚viera‘ v hľadaní a budovaní ušľachtilého človečenstva u odsúdených,“ in *Aplikácia nových prístupov k človeku v kontexte mediačnej a probačnej práce, Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Dni probácie a mediácie na GTF PU 05. – 07.04.2017*, eds. Gabriel Paľa – Emília Halagová – Daniel Petričko, Prešov: GTF PU, 2017, s. 37.

⁵ Porov. PETER PETROVIČ, „Katechéza ako činnosť zvyšujúca kvalitu sociálnych služieb,“ in *Inovácie, plánovanie a kvalita sociálnych služieb v komunite, Zborník príspevkov z 1. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie*, eds. Irena Kamanová – Lenka Štefáková – Lucia Juhássová, Ružomberok: Verbum, 2011, s. 85.

sku sa táto metóda riešenia konfliktov ešte len rozvíja. Táto významná inštitúcia prináša zmeny pre všetkých a umožňuje každému, aby svoje konflikty riešil eticky a vlastným pričinením. A to bez odkladu, s vôľou problém vyriešiť, pokračovať v spolužití, spolupráci a komunikácii.⁶

Ak to zhrnieme, Probačná a mediačná činnosť sa podieľa na riešení sporov medzi obvineným a poškodeným. Ako sme uviedli, usiluje sa o urovnutie konfliktných stavov, o obnovenie rešpektu k právnym normám v súvislosti s trestným riadením. Hlavným cieľom Probačnej a mediačnej služby je prispievať k naplňovaniu trestnej spravodlivosti. Dá sa to dosiahnuť vytváraním takých podmienok, aby bolo možné uplatniť alternatívne postupy v trestnom konaní, zaistiť účinný výkon alternatívnych trestov a najstť účinné reakcie na spáchaný trestný čin. Zámerom Probačnej a mediačnej služby je posilnenie práva poškodených trestnými činmi, aktívna pomoc pri resocializácii páchatel'a a bezproblémový návrat páchatel'a do spoločnosti po spáchaní trestného činu.⁷ Teda cieľom Probačnej a mediačnej služby je:

- integrácia páchatel'a – začlenenie odsúdeného alebo prepusteného do života spoločnosti bez ďalšieho porušovania zákonov,
- participácia poškodeného – zapojenie poškodeného do procesu vlastného odškodnenia. Participácia má za cieľ obnovenie pocitu bezpečia u poškodeného, obnovenie integrity a dôvery v spravodlivosť.
- Ochrana spoločnosti – realizácia uložených alternatívnych trestov a opatrení.⁸

Možno konštatovať, že Probačná a mediačná služba využíva humannejší prístup k páchatel'om menej závažných trestných činov. Jej úlohou je motivovať páchatel'ov trestných činov k resocializácii a tým zabrániť recidíve v ich konaní.⁹

Väčšiu pozornosť si zasluhuje probačný dohľad nad obvinenými alebo odsúdenými na trest odňatia slobody, ktorý realizuje Probačná a me-

⁶ POROV. ROMAN KUČERA, „Probácia, mediácia a ich význam pri riešení delikvencie detí a mládeže,“ <https://www.prohuman.sk/socialna-praca/probacia-mediacia-a-ich-vyznam-pri-rieseni-delikvencie-deti-a-mladeze> [cit. 19. 9. 2018].

⁷ POROV. KATÁRIŇA VANKOVÁ, *Probačná a mediačná služba*, Košice: Equilibria, 2015, s. 32–33.

⁸ POROV. LENKA KLESKEŇ, *Sociálna práca s obvinenými, odsúdenými a prepustenými*, Bratislava: Iris, 2016, s. 62–63.

⁹ POROV. EMÍLIA HALAGOVÁ – DANIEL PETRIČKO, *Kompendium probácie a mediácie (trestnej)*, Prešov: PU GTF, 2017, s. 111–112.

diačná služba. Úlohou probačného úradníka je počas skúšobnej doby u prepusteného kontrolovať vedenie riadneho života a plnenie uložených povinností a obmedzení prepusteného.¹⁰ Probačný dohľad umožňuje páchatelovi vykonávať svoj trest na slobode. Ide o také pôsobenie na páchatela, aby sa už viac nedopúšťal ďalšej trestnej činnosti. Probačný dohľad pomáha páchatelovi vybudovať sociálne zázemie a začleniť sa do spoločnosti. Probačný úradník takisto pomáha odsúdenému prekonávať rôzne prekážky, ba i poskytuje klientovi psychickú podporu pri snahe nájsť si miesto v spoločnosti. Teda probácia obsahuje penologický a sociálny aspekt. To znamená, že realizuje výkon trestu, ochranné opatrenia, dohľad a poskytuje tiež pomoc. Tieto fakty naznačujú, že Probačné postupy, ktorými chápeme okrem spomenutých atribútov i výchovné opatrenia, získavanie informácií o osobe obvineného alebo poškodeného a poskytovanie psychosociálnej pomoci a podpory umožňujú, aby najmä mladí ľudia a prvopáchatelia nezostali poznačení jedným trestným činom celý život. Teda zdôrazňujeme, že Probační úradníci poskytujú klientom i poškodenému odbornú pomoc, sledujú a kontrolujú správanie klienta a spolupracujú s rodinným a sociálnym prostredím, v ktorom obvinený žije a pracuje. Ich cieľom je motivovať obvineného, aby v budúcnosti viedol riadny život. Preto probační úradníci spolupracujú s orgánmi sociálneho zabezpečenia, školami, školskými a zdravotníckymi zariadeniami, sociálnou kuratelou, registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, záujmovými združeniami občanov a ďalšími inštitúciami, ktoré sledujú humanitárne ciele. Probačný dohľad pozostáva z troch častí:

- prvá časť pozostáva z konzultácií, kde probačný úradník oboznamuje klienta s výkonom probačného dohľadu, podávania informácií, oboznámenia s priebehom ďalšej spolupráce a zo zisťovania potrebných informácií, ktoré sa týkajú napr. tel. čísla, adresy, zamestnania, vzdelania.
- V druhej časti sa zostavuje probačný program, ktorý vypracováva probačný úradník. Najskôr sa dohodnú na jasných pravidlách spolupráce. Výsledky, ktoré probačný úradník získal počas probačného dohľadu zasiela raz za polrok súdu na prešetrovanie.

¹⁰ Porov. VANKOVÁ, *Probačná a mediačná služba*, s. 31.

• Tretia časť sa týka ukončenia spisu, ktorý robí už len probačný úradník. Do spisu založí rozhodnutie súdu o vykonaní, zmene trestu alebo o jeho upustení a spis ukončí.¹¹

Treba konštatovať, že Probácii sa prikladá vyššia resocializačná účinnosť v porovnaní so súdnym procesom. Páchateľ totiž môže preukázať, že ak dostane druhú šancu, bude sa správať sociálne vhodným spôsobom. Ide o určitý druh činnosti Probačnej a mediačnej služby s páchatelom, ktorá zahŕňa prvky dohľadu i kontroly nad obvineným, obžalovaným a odsúdeným. Je dôležité, aby výkon probácie do právoplatnosti rozhodnutia súdu či prokuratúry bol založený na dobrovoľnosti páchatela s Probačnou a mediačnou službou. Je mimoriadne významné, ak páchatel má záujem a ochotu spolupracovať. Avšak, pokiaľ súd vydá právoplatné rozhodnutie, ktoré uloží páchatelovi obmedzenia alebo povinnosti, vtedy už nastáva povinná spolupráca páchatela s Probačnou a mediačnou službou. Spolupráca je vynútitelná, a to tým, že ak odsúdený neplní uložené povinnosti a nespolupracuje s probačným úradníkom, môže mu byť podmienený trest premenený na nepodmienečný. Odsúdený bude totiž umiestnený do ústavu na výkon trestu odňatia slobody. Výhody probácie môžeme teda zhrnúť do troch oblastí:

- páchatel je ušetrený škodlivých dôsledkov výkonu trestu, v ktorom by mohol nadobudnúť horšie skúsenosti aké má doposiaľ,
- páchatel ostáva v spoločnosti, s rodinou i širším okolím. Môže sa ďalej o rodinu starať a uhradiť aj škodu spôsobenú trestným činom.
- Získava pomoc probačného úradníka, ktorý ho vedie po ceste nápravy.¹²

Nesmieme opomenúť súčasť probačného dohľadu, a tým je probačný program. Je potrebné podčiarknuť, že toto výchovné opatrenie pomáha mladistvému odstrániť príčiny vzniku konfliktu formou výchovy, sociálnej práce a psychoterapie. Zámerom probačného programu je dať mladistvému výhodnejšiu alternatívu trestu, ktorá môže na mladistvého pozitívnejšie pôsobiť ako trest odňatia slobody. Je nevyhnutné viesť jedinca k riadnemu spôsobu života a zmeniť jeho negatívne vzory správania. Probačná činnosť motivuje obvineného, aby sa aktívne podieľal na rie-

¹¹ Porov. tamtiež, s. 44–47.

¹² POROV. VLADIMÍR LICHNER – DUŠAN ŠLOSÁR, *Probácia v systéme trestnej politiky a sociálnej práce*, Košice: UPJŠ, 2018, s. 23–27.

šení následkov a príčin spáchanej trestnej činnosti. Môžeme povedať, že pomáha k zmene postojov a k vedeniu riadneho života. V menšej miere narušuje sociálne väzby páchatela a menej ho psychicky traumatizuje.¹³

Ďalším inštitútom probačnej a mediačnej služby je inštitút ochranného dohľadu. Jeho účelom je vytvorenie podmienok na zabránenie páchania trestnej činnosti zvlášť narušenými osobami odsúdenými za trestný čin a zabezpečenie ich nápravy.¹⁴ Možno prijať tvrdenie, že pokiaľ probačný úradník správne motivuje odsúdeného, má voči nemu nenásilné správanie a väčšiu ochotu a snahu pracovať na zlepšení správania, môže pozitívne ovplyvňovať odsúdeného pri jeho resocializácii a reedukácii.¹⁵

2. PROBAČNÝ ÚRADNÍK VO VZŤAHU K PROBANTOVI

Treba zdôrazniť, že probačný úradník vykonáva funkciu kontrolóra, ale aj poradcu. Tieto dve pozície sú nevyhnutné u probačného úradníka, pretože značne vplývajú na resocializáciu probanta. V prvom rade je úlohou probačného úradníka kontrola dodržiavania súdom stanovených podmienok a obmedzení u probanta. Avšak, ak chce probačný úradník priviesť probanta k úspešnej resocializácii, je dôležité, aby probačný úradník preukazoval skutočný záujem o probanta, jeho potreby a problémy.¹⁶ Mohli by sme tvrdiť, že kvalita interakcie medzi probačným úradníkom a probantom je podstatná pri dosahovaní efektívnosti probácie a jeho resocializácie. Takisto má vplyv na výskyt rizika recidívy u probanta. Z toho teda vyplýva, že pozitívny vzťah medzi probačným a mediačným úradníkom a probantom je nevyhnutný z aspektu spôsobu života probanta.¹⁷

Ak teda chceme hovoriť o pozitívnom a kvalitnom vzťahu, k dosiahnutiu čo najlepších výsledkov u probanta je dôležité, aby probačný úradník uplatňoval voči probantovi správnu dávku starostlivosti, spravodlivosti, dôvery a autoritatívneho prístupu. Totiž nekvalitný vzťah je

¹³ POROV. VANKOVÁ, *Probačná a mediačná služba*, s. 39–41.

¹⁴ POROV. tamtiež, s. 30.

¹⁵ POROV. JAROSLAV VETEŠKA, *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*, Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 158.

¹⁶ POROV. FRENČÍKOVÁ, *Interakcia probačného úradníka s probantom a jeho činnosť v procese probácie*, s. 71.

¹⁷ POROV. tamtiež, s. 74.

dôvodom toho, že probačný úradník prehnane používa autoritatívny prístup, ktorý je často problémový a to hlavne pri práci s novým probantom, ktorý sa môže stavať na odpor. Z tohto hľadiska si musíme uvedomiť, že pokiaľ probačný úradník má snahu úspešne resocializovať probanta, je nevyhnutné k probantovi pristupovať s dôverou a umožniť mu otvorene sa vyjadrovať. Z toho vyplýva vzájomné vytváranie úcty, sympatií a rešpektu.¹⁸ V probácii probačný a mediačný úradník uplatňuje k probantovi skôr partnerský vzťah než dominantný, kde je preferovaný dialóg v zmysle hľadania symetrickejšej komunikácie.¹⁹

Podľa zistení niektorých autorov, probační úradníci, ktorí sa správali k probantom s určitou starostlivosťou, s dôverou a spravodlivo, probanti vykazovali nižší výskyt recidívy. Rovnako Trotter poukazuje na podobný prípad. Probační úradníci, ktorí používali chválu a odmeny, zaznamenali u probantov takisto nižší výskyt recidívy. Môžeme konštatovať, že je to znakom ich kvalitnej vzájomnej spolupráce. Kvalitnému vzťahu medzi probačným úradníkom a probantom napomáha aktívne počúvanie a empatia zo strany probačného úradníka.²⁰

Kvalitou vzťahov sa zaoberali aj DeLude a kolektív. Pomocou demografických údajov zistili, že pohlavie, vek a rasa sa neukázali ako relevantné faktory súvisiace s kvalitou vzťahu. Podobne sa nezistil ani významný rozdiel medzi kvalitou vzťahu u tých probantov, ktorí vykonávali probáciu iba u jedného probačného úradníka a tými, ktorí absolvovali probáciu u viacerých probačných úradníkov. No, na druhej strane štúdia ukázala významnú spojitosť medzi vyššou úrovňou kvality vzťahu probantov a vyššou úrovňou hodnotenia probácie ako nápomocnej a znižujúcej riziko páchania opätovnej trestnej činnosti.

Podľa zistenia Skeema a kol., noví probanti v probácii hodnotili prístup probačných úradníkov ako spravodlivý a starostlivý. Probanti vo vyššom veku hodnotili vzťah s probačným úradníkom pozitívnejšie ako probanti v mladšom veku. Podobne, starší probanti nad 30 rokov hodnotili lepšie tých probačných úradníkov, ktorí boli spravodliví, starostliví a dôveryhodní. Bracken sa vo svojom výskume zamerail na probačných úradníkov, u ktorých skúmal, aké vlastnosti, schopnosti a vedomosti považujú za významné pre budovanie kvalitného vzťahu

¹⁸ Porov. tamtiež.

¹⁹ POROV. LICHNER – ŠLOSÁR: *Probácia v systéme trestnej politiky a sociálnej práce*, s. 54.

²⁰ POROV. FRENČÍKOVÁ, *Interakcia probačného úradníka s probantom a jeho činnosť v procese probácie*, s. 73.

a probačnej praxe. Zistil, že pri tejto profesii je podstatné byť schopný viesť kvalitné rozhovory a mať kvalitné interpersonálne komunikačné schopnosti. Za nimi nasledovali schopnosti ako vedieť adekvátne posúdiť riziká, ktoré by sa pri práci s probantom mohli vyskytnúť, klást väčší dôraz na skupinové programy a dôležité je aj zameranie sa na kriminogénne potreby probanta páchať trestné činy.²¹

Podľa Trembeckého a kol. by bolo vhodné začať uvažovať o orientácii a prehodnotiť celkové odčlenenie probačných úradníkov od súdov, a vytvoriť samostatnú organizačnú štruktúru. Probační úradníci by sa tak mohli stať plnohodnotným prvkom restoratívnej justície v našej spoločnosti a prinášať požadované ciele. Lulei uvádza, že na Slovensku je nízky počet probačných a mediačných úradníkov, a teda aj celková stagnácia probácie. Dôvodmi stagnácie sú podľa Luleia okrem spomínaného nízkeho počtu úradníkov aj absencia aplikácie prípadového manažmentu páchatelia a synergie v probácii, nedostatočné finančné ohodnotenie, zlyhávajúce riadiace orgány, absencia štandardov probačnej praxe, supervízie ako aj absencia výskumu o dôsledkoch probácie. Riešením by podľa neho mohlo byť nezávislé spracovanie SWOT analýzy súčasného systému práce s trestanými osobami. Je dôležité, aby analýza obsahovala kompetencie a možnosti všetkých zložiek, ktoré sa na práci s trestanými osobami podieľajú. Je faktom, že probácia sa nezaraďuje medzi priority trestnej politiky. Z týchto dôvodov možno teda podľa Luleia pochybovať o efektívnej kontrole kriminality a probácií ako jednej z jej nástrojov. Ďalej Lulei a kol. poznamenávajú, že je dôležité, aby probační úradníci aktívne participovali na resocializačnom procese klienta a zabezpečovali jeho distribúciu zodpovednému odborníkovi z tej ktorej oblasti, a to v rámci štátneho alebo neštátneho subjektu.²²

3. PROBAČNÝ ÚRADNÍK V ÚLOHE SPREVÁDZATEĽA PREPUSTENÝCH OSÔB Z VÝKONU TRESTU SKRZE KATECHÉZU

Musíme mať na pamäti, že sprevádzanie znamená dočasnú a systematickú pomoc osobe, s ktorou zdieľame určitú časť života, aby mohla lepšie a zodpovednejšie rozhodnúť o svojej budúcnosti. S prosbami

²¹ Porov. tamtiež, s. 74.

²² Porov. MARTIN LULEI, *Sociálna práca v trestnej justícii a probácia*, Nitra: UKF, 2011, s. 95–116.

o radu ľudí spočiatku chodili za duchovnými otcami, ktorí žili v púšti ako pustovníci. Neskôr sa duchovné sprevádzanie rozšírilo aj na úrad opáta alebo predstaveného kláštora. Sprevádzanie sa v súčasnosti prejavuje viacerými formami, ktoré však majú spoločný cieľ, a tým je podpora rozvoja celistvého človeka. Rozoznávame duchovné sprevádzanie, sprevádzanie v katechéze, pastorálne alebo psychologické poradenstvo, psychoterapiu, supervíziu a mentoring.²³

Mohli by sme povedať, že dnes sa mnohokrát nielen väznení ľudia cítia často osamotení a bez sprievodu. Vo väčšine prípadoch nastáva veľká túžba po takých ľuďoch, ktorí by boli schopní počúvať druhých. Prajú si mať pri sebe človeka s vierou, pokorného a trpezlivého, pri ktorom by sa nebáli rozprávať o svojom živote, ťažkostiach i svojej viere. Úlohou sprevádzania totiž je, aby veriaci človek bol čoraz viac vedený k Bohu, a aby dokázal získať skutočnú slobodu. Je potrebné zdôrazniť, že pri sprevádzaní má svoje stále miesto záujem o konkrétny život človeka, jeho životné otázky a tiež situácie, ktorými aktuálne prechádza. Práve väznení ľudia čelia veľakrát silným emóciám, či už z prepustenia na slobodu, zo stretnutia s rodinou alebo z potreby nájsť si zamestnanie. Neraz je interpretácia týchto problémov ťažká, preto by z tohto hľadiska bolo vhodné sprevádzanie probačným úradníkom. Tiež je vítané sprevádzanie osobným tichým svedectvom, ktoré dávame človeku najavo svojim životom.²⁴

Musíme si uvedomiť, že sprevádzanie môže byť veľmi dôležitou pomocou a príležitosťou pre odovzdávanie viery u ľudí, ktorí sa nachádzajú v zložitých situáciách. Sú to predovšetkým zdravotne postihnutí ľudia, migranti, utečenci, ale aj väzni i ľudia, ktorí sa dostali do rôznych náboženských hnutí. Je žiaduce, aby sprevádzateľ disponoval určitou autoritou, avšak je vylúčené každé manipulovanie alebo porušovanie slobody dotyčnej osoby.²⁵

Je pravdou, že človek, ktorého prepustia z väzenia, nutne potrebuje pomoc a podporu. Väzenie patrí k osobitne citlivej oblasti ľudského života, ktorá naliehavo vyžaduje hlásanie evanjelia. Jedným z jej prostriedkov je katechéza. Máme na mysli katechézu, ktorá vychováva nielen deti a mladých, ale aj dospelých vo viere. Katechéza, ktorá sa zameriava na

²³ POROV. TIBOR REIMER, *Katechéza v súčasnej dobe. Podnety a výzvy nového Direktória pre katechézu*, Bratislava: Don Bosco, 2021, s 59.

²⁴ POROV. REIMER, *Katechéza v súčasnej dobe*, s. 64–66.

²⁵ Porov. tamtiež, s. 70.

vyučovanie kresťanskej náuky. V apoštolskej exhortácii *Catechesi tradendae* sa spomína, že „medzi katechézou a evanjelizáciou nejestvuje odluka ani protirečenie, ba ani priama a jednoduchá totožnosť, ale jestvujú medzi nimi úzke integračné vzťahy, ktoré sa vzájomne dopĺňajú“.²⁶ Ambíciou katechézy je napomôcť dozrievaniu počiatkovej viery a vychovávať skutočného Kristovho učníka. Jej úlohou je neustále zveľaďovať vieru a prebúdzť ju pomocou milostí. Katechéza otvára srdcia a pracuje na obrátení. U tých, ktorí ešte len prichádzajú k viere je nevyhnutné „prpravovať úplné príľnutie k Ježišovi Kristovi“.²⁷

V jednom z dokumentov Kongregácie pre klérus sa uvádza, že

katechéza je osobitne vhodným prostriedkom, aby (katechizovaný) vo svojom živote spoznal Boží plán, aby hľadal posledný zmysel života a dejín, a tak postavil osobný a spoločenský život do svetla a do rámca požiadaviek Božieho kráľovstva, a aby poznal tajomstvo Cirkvi ako spoločenstva tých, čo veria v evanjelium.²⁸

Katechéza má mať bezpochyby výchovný charakter. Jej úlohou je pomáhať objaviť človeku nové možnosti, ktoré má v sebe. Nakoľko sa človek dostane do väzenia, môžeme predpokladať, že viera nie je preňho taká dôležitá. Môžeme vidieť, že mnoho ľudí dnes vieru už nepraktizuje alebo ju praktizujú nedostatočne. Katechéza sa v takomto prípade môže stať pre týchto ľudí novým svetlom a náboženskou skúsenosťou. Odsúdený resp. prepustený človek má tak možnosť prežiť svoju situáciu v postoji modlitby, odpúšťania a vnútorného pokoja. Preto je katechéza taká dôležitá nielen vo väzniciach, ale aj po prepustení na slobodu. Je faktom, že pomáha prepustenému nájsť zmysel života a prekonávať postoje odporu z väzenia. Prispieva k prekonávaniu negatívnych pocitov z izolovanosti, rezignácie, neužitočnosti a zúfalstva. Nie je ani tak cieľom katechézy zvýšiť intelektuálnu schopnosť prežívania viery u odsúdených, ako dodať im chuť do života a získať pokoj. Katechéza učí človeka, ako prejavovať lásku a konať dobro druhému človeku. Aj prepustený

²⁶ Porov. „*Catechesi tradendae*,“ 18.

²⁷ Porov. *tamtiež*, 19.

²⁸ PETER TIRPÁK, „Sociálny charakter mimoškolskej katechézy v duchu reevanjelizácie,“ in *Nové trendy sociálnej práce s mladými ľuďmi, Zborník z konferencie Mládež súčasnej doby*, eds. Martina Gymerová – Jaroslava Kmecová – Pavol Dancák, Bratislava: OZ Persona, 2009, s. 26.

človek z väzenia môže zažiť, že je milovaný hoci bol väzňom a to najmä väzňom hriechu.²⁹

Svätý Otec v spomínanej exhortácii *Catechesi tradendae* povzbudzuje i združenia a organizácie, aby sa usilovali o kresťanskú prítomnosť v nich, a pri svojej práci boli schopní formovať svojich členov. „V tomto zmysle má každé združenie veriacich v Cirkvi z vlastnej definície povinnosť byť vychovávateľom vo viere. Tak sa jasnejšie javí úloha laikov v dnešnej katechéze vždy pod pastorálnym vedením svojich biskupov.“³⁰ Môžeme teda súhlasiť, že privádzať k viere by malo byť úlohou aj probačných úradníkov, nakoľko prichádzajú do kontaktu s ľuďmi, ktorým je obzvlášť nutné hovoriť o Bohu.

Môžeme skonštatovať, že každá katechéza musí mať kerygmatický charakter. To znamená, že musí človeka privádzať k stretnutiu so vzkrieseným Kristom. Je nevyhnutné, aby človek vedel, že Ježiš ho miluje, že obetoval svoj život aj preňho. Nutne musí vedieť, že Ježiš je pri ňom stále prítomný v každej chvíli, posilňuje ho a oslobodzuje z hriechov. Avšak je dôležité ohlasovať to úprimne, bez moralizovania či posudzovania tých, ktorí chcú vykročiť na cestu viery. Kerygmatická katechéza prezentuje Ježiša ako osobu, ktorá sa zaujíma aj o naše nezdary či pády. Je to Boh, ktorý je stále s nami, a ktorý nás sprevádza celým životom. Iba takým spôsobom môžeme predstaviť Ježiša ako radostnú zvesť pre každú generáciu vždy novým spôsobom.³¹

Kerygma, teda živé slovo o Bohu je základnou formou ohlasovania blahozvesti. Jej stredobodom je Ježiš Kristus, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych. Kristus, ktorý nám daroval večný život. Výzva na pokánie i prijatie darov Svätého Ducha a tým obsiahnutie spásy je takisto zahrnuté v kerygme. Skrze kerygmu ohlasujeme milosť Boha, ktorý nás robí schopnými počúvať jeho slovo. Ohlasovanie sa totiž môže stať spásou pre toho, kto ho prijíma. Kerygma sa ohlasuje predovšetkým neveriacim, nepraktizujúcim pokrsteným, ale aj hľadajúcim i veriacim. Ohlasovať môžeme živého a vzkrieseného Krista alebo aj pomáhať skrze kerygmu pri existenciálnych problémoch napr. choroba, väzenie, man-

²⁹ Porov. PETROVIČ, „Katechéza ako činnosť zvyšujúca kvalitu sociálnych služieb,“ s. 82–84.

³⁰ „Catechesi Tradendae,“ 70.

³¹ Porov. REIMER, *Katechéza v súčasnej dobe*, s. 38.

želstvo.³² Ohlasovanie kerygmy je určené najmä kňazom, no katechézu môžu ohlasovať aj kresťanskí laici. Možno teda uzavrieť, že cieľom katechézy je hlbšie viesť poslucháčov do života viery.³³

Špecifickým cieľom katechézy je podľa pápeža Jána Pavla II. rozvíjať počiatočnú vieru, naplno ju podnecovať a pomáhať žiť kresťanský život veriacich každého veku. Zámerom katechézy je rozvíjať chápanie Kristovho tajomstva vo svetle Slova. Je nesporné, že ak je kresťan premenený v dôsledku Božej milosti na nové stvorenie, začína nasledovať Krista. V Cirkvi sa naučí myslieť a súdiť ako Kristus, konať v zhode s jeho príkazmi a dúfať podľa jeho vôle.³⁴

Katechéza je dielom Svätého Ducha, a teda Cirkev, ako aj každý kresťan, ktorý sa za takéto poslanie angažuje v Cirkvi a v mene Cirkvi, musí pri realizovaní katechézy mať na mysli, že je v podstate nástrojom Svätého Ducha, ktorý skrze človeka koná. Teda Cirkev, ako aj každý katechéta musí vyzývať Svätého Ducha, aby bol schopný rozoznať jeho pravé vnuknutia.

Ved' obnova v Duchu bude opravdivá a prinesie pravé ovocie nie podľa počtu mimoriadnych chariziem v Cirkvi, ale skôr podľa počtu veriacich, ktorých povedie po cestách každodenného života k pokornému, trpezlivému, vytrvalému úsiliu lepšie poznať Kristovo tajomstvo a ohlasovať ho vlastným životom.³⁵

4. VYDÁVANIE SVEDECTVA SKUTKAMI

Mnohokrát zabúdame na to, že ohlasovať evanjelium je podstatné z pozície toho, kto sám zažil „stretnutie“ s Kristom a vie, o čom hovorí. Z takého svedectva totiž môže nastať situácia, kedy sa človek začne pýtať, čo má robiť a ako má žiť. To si vyžaduje, aby katechéza „trafila do čierneho“, teda, aby človek konfrontovaný s dobrou zvestou spoznal, že je hriešnik, ale tiež vedel, že z tohto stavu existuje východisko.³⁶

Svätý Otec Pavol VI. vo svojej exhortácii *Evangelii Nuntianti* napísal, že je dôležité hlásať radostnú zvesť predovšetkým svedectvom vlastné-

³² Porov. M. HOSPODÁR, *Pastorálna teológia: Vybrané kapitoly*, Prešov: GTF PU, 2010, s. 46–47.

³³ Porov. HOSPODÁR, „Formácia svedomia v pastoračnej službe I.“ s. 33.

³⁴ Porov. „Catechesi Tradendae“, 20.

³⁵ Tamtiež, 20.

³⁶ Porov. TIRPÁK, „Kerygma a katechéza ako prostriedok zmeny života“, s. 130.

ho života. Je nevyhnutné, aby kresťania dokázali pochopiť druhých ľudí v spoločnosti, v ktorej žijú. Pokiaľ sa s človekom vlúdne zachádza, je záujem o jeho život a ukazuje sa mu viera v duchovné hodnoty, ktoré presahujú ostatné bežné hodnoty, a nádej v niečo, čo sa nevidí, je možné, že takýmto svedectvom títo kresťania vyvolajú v srdciach ostatných ľudí otázky typu: Prečo sú takí? Prečo takto žijú? Kto alebo čo ich k tomu podnecuje? Prečo sa o mňa zaujíma? Svätý Otec dodáva, že takéto tiché svedectvo je veľmi silným a účinným hlásaním radostnej zvesti. Je nevyhnutné, a vo všeobecnosti je to prvá evanjelizácia. Podľa spomínaného Svätého Otca sú všetci kresťania povolaní vydávať takéto svedectvo. Z tohto hľadiska sa kresťania môžu stať skutočnými hlásateľmi evanjelia.³⁷

Je potrebné zdôrazniť silu svedectva ako prvú formu nášho poslania. Osobným svedectvom ukazujeme ostatným ľuďom atribúty dobra a Božiu milujúcu prítomnosť. Je tiež dôležité vzbudiť záujem o evanjelium prostredníctvom prvotného ohlasovania, aby sa Svätý Duch mohol dotknúť srdc všetkých ľudí, každého vierovyznania, hľadajúcich, neveriacich, ale aj so slabou vierou či vzdialených od Cirkvi.³⁸ Probačný úradník je v pozícii, keď môže dokázať ovplyvniť probanta nielen svojimi taktikami a prístupmi, ale i svojim osobným príkladom. Je schopný ovplyvniť správanie jedného, prípadne i viacerých ľudí v konkrétnom čase. Pokiaľ probačný úradník má záujem sprevádzať probanta, je dôležité, aby bol ním prijímaný. To znamená, že probačný úradník sa musí zamerať predovšetkým na svoje schopnosti v oblasti sociálnej percepcie, sebaaprezentácie a komunikácie.³⁹ Je nevyhnutné, aby probačný úradník sám žil ako Boží služobník. Nemôže nútiť klienta k viere, klient sa musí sám rozhodnúť pre Boha. Úlohou probačného úradníka by malo byť len sprevádzanie na jeho ceste a pomôcť mu utvoriť si vlastný vzťah k Bohu. Môže mu pomôcť riešiť problémy, ktoré klientovi stoja v ceste k zdravému životu, no zdôrazňujeme, že probačný úradník môže iba sprevádzať, nemôže urobiť za klienta nijaký krok.⁴⁰

³⁷ Porov. „*Evangelii Nuntiandi*,“ 21.

³⁸ POROV. REIMER, *Katechéza v súčasnej dobe*, s. 30.

³⁹ POROV. IVAN MAJCHÚT, „Moc a ovplyvňovanie vo vodcovstve,“ http://ak.aos.sk/images/repozitar/zborniky/NTPP_clanky23/11_Majchut.pdf [cit. 22. 7. 2023].

⁴⁰ POROV. VLADIMÍR KORPÁŠ, „Možnosť kresťanského psychologického pomáhania,“ <http://krestanskeporadenstvo.sk/downloads/mkpp.pdf> [cit. 22. 7. 2023].

Väčšina ľudí, ktorí svedčia o Kristovi alebo sa o to pokúšajú, spoznali, že najväčším problémom je to, aby rozhovor naozaj aj smeroval ku Kristovi bez toho, aby partner zmenil tému, alebo sa rozhovor zmenil na tzv. náboženskú diskusiu. K tomu, aby probačný úradník mohol vytvoriť podmienky potrebné na katechézu musí vedieť pozorne načúvať. Klient sa skôr začne otvárať a bude pozornejší aj pre tému rozhovoru ak vycíti, že ho probačný úradník naozaj chce počúvať. Človek si niekedy aj sám pýta, aby sme mu rozprávali o Bohu, keď sa cíti nervózny, s pocitom viny, samoty či nezmyselnosti života. Nepovie to priamo, no jeho pocity a gestá to naznačujú. Možno je to práve probačný úradník, ktorí je najbližším človekom probanta. Možno je to len probačný úradník, ktorý sa správa k probantovi vlúdne, a to môže byť príležitosťou k službe katechézy. Domnievame sa, že ak chce probačný úradník svedčiť svojim životom, je nevyhnutné naučiť sa úprimne oceniť dobré vlastnosti klienta. Pochvala, uznanie, povzbudenie a dobré slovo vyvolávajú radosť zo života a motivujú k lepším výkonom. Ako dobre vieme, pochváliť potrebuje každý, pretože správna pochvala dáva človeku pocit skutočného života, nielen prežívania. Je tiež dôležité, aby probačný úradník bol vnímavý k problémom a potrebám klienta.

Svedčiť o osobnom svedectve s Kristom nie je rozprávanie o tom, ako sme sa stali kresťanmi. Ale je to rozprávanie o tom, čo pre nás dnes Boh robí, čo urobil včera alebo v konkrétnej situácii v minulosti. Podľa slov pápeža Pavla VI. „moderný človek radšej počúva svedkov než učiteľov, a ak počúva učiteľov, je to preto, že sú svedkami“.⁴¹

ZÁVER

V prvom rade treba zdôrazniť, že mnohí jedinci, ktorí sa dostali do väzenia, vyrastali v detských domovoch alebo pochádzajú z rozvrátených rodín. Preto nie je ľahké hovoriť takýmto ľuďom o Bohu, keďže ho poznajú málo alebo vôbec.⁴² Ľudí vysunutých na okraj spoločnosti, medzi ktorými sú i prepustení z ústavu na výkon trestu je nutné privádzať k viere, aby mali chuť ďalej žiť. Motivovať ich k vzájomnej láske, pokoju, dobro-

⁴¹ Porov. „Vydávam svedectvo o Bohu,“ <https://dku.abuba.sk/katech-birm-obsah-6-2> [cit. 22. 7. 2023].

⁴² POROV. ADRIÁNA HARČARIKOVÁ, „Evanjelizácia odsúdených na Slovensku,“ *ATER* 11, č. 1 (2022): 32.

te. Je nevyhnutné formovať u týchto ľudí schopnosť spolupráce a schopnosť podeliť sa s inými. Je im potrebné ukázať, ako môžu prejavovať lásku a konať dobro druhému človeku, ale tiež, ako tieto čnosti prijímať od druhých. V rámci katechézy môže probačný úradník povzbudiť klienta k tomu, aby zažil a skúsil, že je milovaný a mohol milovať ostatných. Zámerom katechézy skrze probačného úradníka je teda pomáhať aj väzňom nájsť zmysel života a svoje miesto v ňom.⁴³

A Probation Officer as a Possible Accompanist of Convicts through Catechesis

Keywords: Probation Officer; Probation Supervision; Catechesis; Personal Testimony

Abstract: In this study, we focused on the probation officer as a potential companion for convicts during a specific, difficult stage of their lives through catechesis and through the witness of his or her own life. It is not difficult to see bad behaviour in a person, but we should look for the good in them in spite of everything and try to heal the wounded in them by telling them the good news, this being the Gospel. Without God's help, support and encouragement, a person marked by imprisonment finds it difficult to rise up from the bottom. The paper also deals with an analysis of the work of the probation officer in terms of the Probation and Mediation Service. Probation, its aims and benefits are discussed. We define accompaniment and analyze the importance of catechesis for a person after serving a sentence. The study also provides suggestions and recommendations for practice.

Mgr. Adriána Harčariková
Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta
Ul. Biskupa Gajdiča 2
080 01 Prešov
adriana.harcarikova@mail.unipo.sk

⁴³ Porov. PETROVIČ, „Katechéza ako činnosť zvyšujúca kvalitu sociálnej služby,“ s. 83.